

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabet FuraDatum
2012-11-07Dnr
5085-2012Sid
1 (7)

Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten Nyköping den 26 september 2012

Deltagande från JO

Närvarande från Riksdagens ombudsmän: Chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura (chefsJO), byråchefen Jörgen Buhre, områdesansvariga föredraganden Moa Skerfving och föredraganden Eva Friden.

Inledning

Inspektionen inleddes med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen Thomas Stridh, kriminalvårdsinspektörerna Månika Hellberg och Mats Svahn, samt regionala säkerhetsinspektören Camilla Almgren och regionjuristen Vickie Sarlin.

Thomas Stridh redogjorde för organisationen och verksamheten i anstalten. Han hänförde sig därvid i väsentliga delar till en tidigare ingiven redogörelse, [aktbilaga 3](#). Han tillade följande. För närvarande finns 64 intagna i anstalten. De flesta intagna har strafftider om ett till tre år. En femtedel utgör "egna inställelser". Många intagna har avtjänat fängelsestraff tidigare och/eller har missbruksproblematik. För flera år sedan var inkast av narkotika och sporadiska rymningar inga ovanliga händelser. Anstalten genomförde ett aktivt arbete med att försöka förebygga förekomsten av narkotika. Hårdare kontroller genomfördes, bl.a. visitationer med hund av både intagna och besökare. Vidare avgränsades rastgårdarna. Åtgärderna medförde att mängden av narkotika i anstalten minskade kraftigt. Detta bidrog till att fler intagna kunde fullfölja sina behandlingsprogram. - Anstalten har tre avdelningar, samtliga med normalplatser. Det finns tre rum för intagna som behöver placeras i avskildhet. De flesta placeringar i avskildhet sker oftast på egen begäran och är i regel få till antalet. Ett undantag är dock beslutet om avskiljningar under perioden december 2011 - mars 2012. Under denna period hade anstalten återkommande problem med larm- och samtalsanläggningen på avdelning A. På grund av dessa problem placerades de intagna i avskildhet i bostadsrummen vid flera tillfällen. Situationen visade sig ohållbar och beslut fattades att stänga avdelningen för reparation och renovering. De intagna flyttades under våren 2012 till andra avdelningar och anstalter. I slutet av juni var arbetet i stort sett färdigställt

och intagna kunde flytta in på avdelningen. De intagna visade stort tålamod under denna period. Anstalten har 60 anställda, varav 45 procent är kvinnor. Det är ganska svårt att få personal med akademisk bakgrund att arbeta kvar. – Anstalten har en insatsenhet som består av två "gripande-team", som ska vara rustade inom 15 minuter.

Månika Hellberg uppgav att de intagna fungerar bra i anstalten men stöter på svårigheter när de lämnar anstalten. En hög andel går ut i bostadslöshet. Kommunerna har svårt att ta hand om anstaltens f.d. klienter. Numera fokuserar Kriminalvården på att hjälpa de intagna som har hög risk för att återfalla i brott.

Camilla Almgren redogjorde för ärendehantering och handläggningstiderna inom anstalten. Hon uppgav bl.a. följande. Ett återkommande problem är brister i registreringen av hemställningar, men det är för närvarande inget stort problem. Sådana brister är ofta individrelaterade. Regionen arbetar kontinuerligt med dessa frågor.

Vickie Sarlin uppgav bl.a. följande. Systemet med transportboxar som införts inom Kriminalvården fungerar mycket bra. Regionen arbetade intensivt tillsammans med anstalterna för att registrera alla tillhörigheter inför förändringen. Genom goda förberedelser blev acceptansen hög bland intagna. Det har varit en kraftig nedgång av antalet ärenden som handlar om Kriminalvårdens hantering av intagnas egendom.

Elisabet Fura redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet.

Det antecknas att personalföreträdarna från samtliga fackföreningar hade informerats om besöket. Klienthandläggaren och personalrepresentanten för fackförbundet Ledarna, Annika Lundström, anförde i huvudsak följande.

Hon har arbetat fem år i anstalten. De senaste tre åren har personalomsättningen varit stor bland kriminalvårdsinspektörerna, vilket skapat instabilitet i organisationen och medfört att utvecklingen av verksamheten stannat av. När inte ledningen fungerar i organisationen har vårdarna svårare att sköta sina arbetsuppgifter, eftersom problemen i organisationen "stjäl" arbetstid. Under samma period slutade många erfarna anställda och det var svårt att fylla vakanserna. Hon ser positivt på grundutbildningen för nyanställda, även om det tar tid innan en nyanställd är på plats. Med anledning av arbetssituationen anlätades Previa för två år sedan för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön. Kombinationen av praktiska arbetsuppgifter och utredningsarbete som vårdarna har medfört att utredningsarbetet blir lidande, eftersom det är mer tidskrävande. Eftersom intagna är i anstalten under en kortare tid, är det svårt att se resultatet av arbetet med att motivera de intagna till förändringar i sina liv. Möjligen kan ett sådant arbete inledas i anstalten. Det fackliga arbetet med samverkansavtal fungerar inte helt tillfredsställande, men kan bli bättre.

Rundvandring

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i anstaltens lokaler av vakthavandebefälet Niklas Jonsson. Vid rundvandringen informerades bl.a. om följande.

Avdelning A

Den nyrenoverade avdelningen har två våningsplan, varav ett plan är mottagningsdel. I och med att många intagna avtjänar korta fängelsestraff är omsättningen stor. Samtliga intagna på "mottagningen" har lämnat avdelningen inom tre veckor. På varje våningsplan finns bl.a. fyra korridorer och i varje korridor finns fem bostadsrum och en dusch. Väggarna är nymålade, inredningen tillverkad inom Kriminalvården och nya tv-apparater är installerade. I varje bostadsrum finns toalett och handfat.

Det finns en idrottshall som används av samtliga avdelningar. I anslutning till hallen finns ett motionsrum som används av avdelning A. Motionsrummet fungerar inte för närvarande, eftersom apparaterna håller på att bytas ut. När det är fullt utrustat finns det möjlighet till träning två gånger per vecka för avdelningens intagna.

Den mekaniska verkstaden har arbete till alla som vill arbeta där. Däremot är det svårt att hitta tillräckligt bra monteringsarbeten. Ett uppdrag som anstalten har är att lacka och klä om stolar.

Besöksrummen, varav ett avsett för besök av barn, förevisades. Vidare förevisades ett rum för placering i avskildhet samt ett rum för urinprovtagning. Under rundvandringen passerades matsalen, kiosken, biblioteket och rastgården.

Avdelning B

I avdelningen finns bl.a. fyra korridorer med åtta bostadsrum. Det finns två duschar i varje korridor, kök, ett motionsrum och ett rum för bordtennisspel. Intagna tvättar sina kläder och sängkläder och har tvättid en gång i veckan. Intagna får använda egna underkläder och gymnastikskor. Det finns rum för programverksamhet, en glas verkstad och en syverkstad, där intagna får tillverka föremål till självkostnadspris. Lärcentrum har 15 platser och används halva dagen av avdelning A och halva dagen av avdelning B. Lärarna är anställda av regionen. De intagna studerar i regel grundskolans och gymnasieskolans basämnen.

Avdelning C

På avdelningen finns tre rum som används för nyanlända intagna, men även för intagna som inte vill vara placerade tillsammans med andra intagna. Därutöver finns det två rum för placering i avskildhet med möjlighet till sekundbevakning. Anstalten har ingen fysisk liggare med noteringar om när omprovningar och läkarbesök ska ske för intagna som är placerade i avskildhet utan uppgifterna finns registrerade digitalt.

Tobias Eriksson, som är en av anstaltens två sjuksköterskor, uppgav bl.a. följande. När en intagen vill besöka sjukvården fyller han i en blankett och lägger den i ett kuvert, som sedan läggs i brevlådan utanför sjukvårdsmottagningen. Lådan töms dagligen och den intagne bokas in för besök. En dag i veckan finns tillgång till läkare och var fjortonde dag finns tillgång till psykolog. Väntetiden för besök är i regel under två veckor. Det finns också en tandläkarmottagning i anstalten och den är bemannad var fjortonde dag.

Samtal med intagna

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med anstaltens tre förtroenderåd och med några enskilda intagna. Därvid framkom i huvudsak följande.

Bemötande

Ett förtroenderåd upplevde att det råder brist på information i anstalten. Personalen informerar inte intagna om vad som kommer att ske i anstalten. Det är svårt att få svar på frågor från personalen. Detta i sin tur leder till minskat förtroende för anstalten. Ett exempel som flera förtroenderåd tog upp var situationen kring motionsrummet. En dag kunde de intagna inte använda motionsrummet, eftersom maskinerna var borttagna. Det finns fortfarande inga maskiner där, med undantag av en motionscykel. Ingen information hade satts upp i förväg och det saknas fortfarande information om när motionsrummet kan börja användas. Vid frågor är det ingen som kan lämna besked. Ett annat exempel som togs upp av intagna var avsaknaden av en dator, som ska finnas på avdelning B. Under två månader har personalen sagt att en ny dator är på väg.

Ärendehantering

Ett förtroenderåd var missnöjt med att intagna måste lämna in skriftliga ansökningar, medan anstalten bara ger muntliga svar. Ett annat förtroenderåd ansåg att väntetiden för läkarbesök var för lång. En intagen hade fått vänta i tre veckor på att få träffa en läkare och hade under tiden hunnit bli frisk.

Övriga frågor

Flera förtroenderåd uppgav att de intagna låses in under delar av dagen i avdelningens s.k. ben och undrade om detta var tillåtet.

Ett förtroenderåd berättade att maten på helgerna serveras i matlådor. Flera rätter fungerar inte att värmas upp. Det finns önskemål om att anpassa matlagningen till sådana rätter som fungerar bra för uppvärmning. En dialog med matansvariga har utlovats av Månika Hellberg. Vidare ansåg samma förtroenderåd att en introduktion på 14 dagar i anstalten är alldeles för lång. Under sommaren har vikarierande personal inte fungerat i rollen som kontaktperson. Inte heller har urinprovstagningen fungerat på kvällstid. Om ett urinprov inte kan lämnas direkt har den intagne normalt sett flera timmar på sig att lämna sitt prov. Beordras en intagen att lämna urinprov på kvällen, får den intagne bara tid på sig till inläsningen. I ett aktuellt fall fick en intagen bara en timme på sig att lämna

urinprov innan inlåsningsen. Eftersom han inte lämnade ett urinprov, tilldelades han en varning. Beslutet om varning påverkade sedan bedömningen av hans ansökan om frigång.

Ett förtroenderåd nämnde att det på en s.k. anhörigdag hade förekommit att personalens barn bl.a. fått slå med batong på en docka. Förtroenderådet ifrågasatte lämpligheten av aktiviteten.

Ett förtroenderåd ansåg att det är positivt att Thomas Stridh deltar i förtroenderådsmöten. Ett annat förtroenderåd upplevde att anstalten lyssnar och tar upp frågor som berör de intagna.

Flera förtroenderåd tog upp önskemål om en "slinga" för filmer och information. Vidare tog enskilda intagna upp bl.a. följande önskemål. Att få spela fotboll oftare på utomhusplanen, två promenader varje dag på sommaren, ett röktrum, fläktar på sommaren och inköp av fler spel.

Ett förtroenderåd lämnade in en skrivelse, aktbilaga 6.

Granskning av handlingar

Moa Skerfving granskade handlingar. Granskningen omfattade stickprov av protokoll och beslut i misskötsamhetsärenden avseende 2012 samt stickprov av beslut om avskildhetsplacering avseende 2011 och 2012. Avseende tre intagna som varit placerade i avskildhet mer än en månad inhämtades uppgifter om huruvida de intagna undersökts av läkare.

Genomgång av gjorda iakttagelser vid inspektionen

ChefsJO och hennes medarbetare sammanträffade med Thomas Stridh och Månika Hellberg samt Camilla Almgren och Vickie Sarlin.

Moa Skerfving redogjorde inledningsvis för vad som framkommit vid granskningen av handlingarna. Hon anförde därvid bl.a. följande. Besluten var generellt sett väl formulerade. I vissa beslut saknades dock korrekt lagrumshänvisning eller redogörelse för den relevanta bestämmelsens innehåll. I flera fall hade den kontinuerliga omprövning av beslut om placering i avskildhet enligt 6 kap. 7 § fängelselagen (2010:610) som- enligt nyss nämnda bestämmelse - ska ske minst var tionde dag, skett för sent. I några fall konstaterades att anstalten inte uppfyllt kravet i 6 kap. 10 § andra meningen fängelselagen på att intagna som hållits i avskildhet under en sammanhängande tid om mer än en månad ska undersökas av läkare.

Eva Fridén informerade därefter om de frågor som hade tagits upp av de intagna. Hon anförde därvid i huvudsak följande. Flera intagna upplevde en informationsbrist från personalens sida. Två exempel som gavs var förändringarna i motionsrummen och datorbristen på avdelning B. Genom att intagna inte får

information i förväg om förändringar och inte heller när de kommer att vara genomförda minskar förtroendet från intagnas sida.

Thomas Stridh uppgav att han och anstalten tar till sig synpunkterna om bristen på information. Han försöker att träffa förtroenderåden med jämna mellanrum. Avsikten med förändringarna i motionsrummen är att installera maskiner som fokuserar på motion, såsom löpband och crosstrainers. Med anledning av renoeringen på avdelning A har maskinerna ännu inte installerats.

Vidare behandlades synpunkterna om brister i introduktionen, inlåsning i de s.k. benen, långa väntetider för läkarbesök och bristande kontaktmannaskap under sommaren samt missnöjet med muntliga svar på skriftliga hemställningar och urinprovstagning i nära anslutning till inlåsning.

Thomas Stridh uppgav bl.a. följande. Introduktionen kommer att förkortas till ca. sex dagar. De intagna ska få lämna förslag på vad som ska ingå i programmet under introduktionstiden. Inlåsning i de s.k. benen ger personalen möjlighet att arbeta med verkställighetsplanerna. Det är sällsynt med långa väntetider inom anstaltens sjukvård. Däremot medgav han att kontaktmannaskapet hade varit problematiskt under sommaren, eftersom sommarvikarierna hade svårigheter med att upprätta verkställighetsplaner.

Månika Hellberg upplyste om att skriftliga hemställningar besvaras skriftligt på avdelning A.

Camilla Almgren uppgav att det är tidsbesparande om beslut kan fattas muntligt, men att det då är viktigt att i en daganteckning registrera vad som beslutats. Vidare underströk hon att det är Kriminalvården som bestämmer när en intagen ska lämna urinprov. Däremot måste den intagne ges möjlighet att lämna provet under samma villkor oavsett vilken tid på dygnet han anmodas att göra så. Anmodas en intagen att lämna urinprov kl. 19 och inlåsning sker en timme senare måste anstalten inse att det inte alltid går att lämna ett prov innan inlåsningen. Om den intagne medverkat i provtagningen till dess att inlåsning ska ske, borde han inte tilldelas en varning på grund av urinprovsvägran.

Därefter redogjordes för de önskemål som hade framförts av intagna bl.a. om rökrum, två promenader på sommaren, att spela fotboll oftare på utomhusplanen, fläktar på sommaren, maten på helgerna och inköp av fler spel samt en lokal slinga för filmer och information.

Thomas Stridh uppgav bl.a. följande om ovannämnda önskemål. Kriminalvårdens föreskrifter medger endast rökning på anvisad plats utomhus. Utökade sommarpromenader är en resursfråga. Förutsättningen för fotbollsspel är att intagna organiserar lag i förväg. Fläktar är en återkommande fråga varje sommar. Avdelning A har en klimatanläggning och det kommer att installeras en på avdelning B. På grund av att klimatanläggningen inte fungerade effektivt när ventilationsluckorna var öppna, stängdes luckorna. Anstalten planerar för att köket

ska kunna vara öppet på helgerna, vilket betyder att endast frukosten kommer att ätas på avdelningen. Till dess är tanken att vissa livsmedel t.ex. potatis eller pasta ska tillagas ute på avdelningarna. Det finns redan många spel i anstalten och nya spel köps in kontinuerligt. När det gäller införandet av en slinga är detta en fråga som ligger hos huvudkontoret. En sådan slinga finns i funktion i bl.a. häktet Karlstad och häktet Örebro.

ChefsJO påpekade att det i ett av rummen för placering av intagna i avskildhet saknades en fungerande anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. Månika Hellberg uppgav att anordningen repareras, men ständigt tas sönder av intagna.

Det utlovades att en kopia av den information som intagna får vid ankomsten till anstalten kommer att skickas till JO.

Inspektionen avslutades.

Följande antecknas till protokollet.

Med anledning av de uppgifter som ett förtroenderåd tagit upp om aktiviteter på en anhörigdag för personalens anhöriga, inhämtades efter inspektionen kompletterande uppgifter från anstalten, varvid bl.a. följande framkom. Två anhörigdagar organiserades i anstalten under våren 2012. En av aktiviteterna handlade om insatsstyrkan. Den utrustning som används visades upp och besökare, vuxna och barn, fick prova utrustningen mot en personal med s.k. mitsar. I efterhand anser kriminalvårdsinspektören Månika Hellberg att detta inte var en lämplig aktivitet för barn. Därefter inhämtades uppgifter från regionchefen Johan Modin, som uppgav att Kriminalvården håller på att utreda den aktuella händelsen.

Eftersom händelsen utreds av Kriminalvården beslutade chefsJO att för närvarande inte vidta någon åtgärd eller göra något uttalande i saken. Kriminalvården anmodas att tillstålla JO en kopia av utredningen när den slutförts.

Elisabet Fura